

Глава 12 Середньовічна Індія

§ 1. Делійський султанат та Імперія Великих Моголів

Делійський султанат. З початку XI століття Індія стає ареною руйнівних нападів тюркських завойовників-мусульман. Індійські князівства, що переживали феодальну роздробленість, не могли проти-стояти цим нападам, і поступово на півночі Індії утворилася велика мусульманська держава на чолі з мусульманськими завойовниками, яка одержала назву Делійський султанат. Індію було втягнуто у сферу мусульманського світу. Але сам Делійський султанат опинився під загрозою вторгнення монголів. До того часу останні завоювали всю Центральну Азію - від Маньчжурії до Туркестану. Спустошені постійною війною, монголи не дійшли до кордонів Делійського султанату, але загроза нових монгольських навал тривалий час висіла над Індією.

Хоча два перші великі султани обиралися мусульманськими воєначальниками, один з правителів - Ільтутміш призначив наступником свою доньку Раззійю, яку вважав «кращим чоловіком», ніж його сини. Ця правителька була жінкою хороброю та розумною, але воєначальники, через свої мусульманські забобони, вважали неможливим підкорятися жінці. Після чотирьох років правління її було вбито і розпочався період смуту та дворцевих переворотів. У цей час монголи неодноразово здійснювали набіги, а в 1241 році навіть взяли одну з провінцій Делійського султанату - Лахор.

Наступний етап у розвитку Делійського султанату пов'язаний з іменем жорстокого правителя Ала-уд-діна. Він був здібним воєначальником і талановитим адміністратором. У той час посилювалися набіги монголів, тому Ала-уд-дін кинув усі зусилля на розгром ворога. Для поповнення скарбниці він конфіскував або взяв у борг податком землі духівництва та багатих воєначальників. Аби уникнути змов, він заборонив пирування та збори, розіславши всюди своїх шпигунів. Прагнучи зосередити у своїх руках більшу частину земель, Ала-уд-дін запровадив незначну грошову сплату за використання землі. Ціни на міських базарах було суворо регламентовано; спеціальні чиновники стежили за порядком і жорстко карали за шахрайство чи обважування.

Податок з індусів було підвищено. Їм заборонялося носити зброю, розкішно вдягатися або їздити верхи. Ці заходи мали бути задоволь-нити правовірних мусульман. Однак воїнам платню було підвищено. Ці суворі заходи дали змогу султану створити значне боездатне військо і відбити набіги монголів. Останнього разу за Ала-уд-діна монголи з'явилися 1306 року і були ним розбиті.

Величезна імперія Ала-уд-діна не була централізованою державою. Хоча султан щедро роздавав скарби, здобуті в результаті вдалих завоювань, його підозрілість, конфіскації, переслідування індусів викликали значне невдоволення, усюди виникали заворушення.

Після смерті Ала-уд-діна на трон зійшов його син, який повністю скасував усі економічні реформи батька, але не відмовився від заво-йовницької політики. Новий султан здійснив низку заходів, прагнучи усунути недоліки, які були наслідком реформ його батька. Земельний податок син понизив, було збудовано іригаційні канали. Внутрішня політика наступних султанів зводилася до введення додаткових по-борів (абваб) із землевласників.

Султаном, який поклав край цьому податковому рабству, був Фіруз. Він удався до рішучих заходів стосовно ліквідації згубних наслідків правління попередніх султанів. Абваби більше не здійснювалися, земель-ний податок було зменшено, для підняття врожайності споруджено п'ять зрошувальних каналів, скасовано високе ринкове мито, видано указ щодо заборони тортур. Мусульманським воєначальникам довело-ся надати низку привілеїв, але це лише заохотило їхні сепаратистські тенденції. Разом із тим Фіруз жорстоко придушував будь-які єретичні заворушення, переслідував індусів та шиїтів-мусульман. Під час по-ходів на індуські князівства він обертав населення в рабів, застосову-ючи їхню працю у своєму царському господарстві. Загальна кількість рабів у країні досягла близько 180 тис.

Коли престарілий султан помер, розгорілася боротьба між могутніми угрупованнями феодалів, кожне з яких підтримувало свого ви-суванця на престол. Остаточного удару по імперії, що розпадалася, завдало вторгнення військ Тимура, правителя Самарканда (1398 рік). Тимур, прагнучи залякати індусів своєю жорстокістю, наказав виріза-ти в околицях Делі 100 тис. полонених, узятих ним у різних місцях Північної Індії. Делійський султан утік. У Делі війська Тимура декіль-ка днів грабували та вбивали мешканців. В Індії після його нашестя почалися голод та хвороби. Імперія розпалася. Останній правитель Делійського султанату помер у 1413 році, не залишивши спадкоємців.

На зруйнованій території Тимур залишив намісника, і з 1414 року роз-починається правління династії Саїдів - ставлеників Тимура.

У країні тривала руйнація, земельні податки збиралися лише за допомогою військ, а скарбниця поповнювалася за рахунок військової здобичі. Влада Делійських правителів була номінальною. За султана Ібрахіма Делійському князівству все ж таки вдалося скинути з себе гніт прихильників Тимура і навіть розширити свої володіння за рахунок двох сусідніх князівств. Однак його деспотичне правління та спроби зламати владу афганських воєначальників призводили до заколотів. Феодальні суперечки і невдоволення не припинялися. Нарешті деякі з феодалів звернулися до правителя Кабула Тимурида (нащадка Ти-мура Тамерлана) Захіреддіна Мухаммада (Бабур) (1483-1530 роки) з проханням визволити їх від тиранії султана.

Імперія Великих Моголів. Засновником імперії Великих Моголів став правитель Афганістану Захіреддін Мухаммед (1483-1530 роки) на прізвисько Бабур (тигр). Бабур - видатна особистість. Він не тільки полководець-завойовник, непересічний державний діяч, а й відомий поет, автор чудових віршів та видатної історико-літературної пам'ятки «Бабур-наме», п'ятисотріччя якої за ініціативою ЮНЕСКО відзначало-ся у всьому світі. Бабур розбив Ібрахіма, а ще через рік закріпив своє правління в Північній Індії, поклавши цим початок нової мусульман-ської імперії, яка визначила історію Індії на двісті років. Бабур фактично оволодів долиною Гангу. Воїнам, які брали участь у розгромі остан-нього Делійського султана, він роздав землі в службове використання, яке одержало назву «джагір». Усіма господарськими справами нових володінь відали управителі - зазвичай індуси, які знали звичаї країни та розміри податків, що їх могли сплачувати селяни. Бабур правив Індією три роки. Він був високоосвіченим носієм середньоазійської культури. Його записи відбивають ставлення до історії, побуту, флори та фауни відвіданих ним країн, мають значну історичну та літературну цін-ність. «Бабур-наме» уже в епоху Великих Моголів слугувала настіль-ною книгою імператорів, перекладалася на фарсі та вишукано ілю-струвалася кращими майстрами індуської мініатюри. Індусів Бабур розглядав як «невірних», дивився на них з презирством, але не пере-слідував. Перед смертю він поділив свої володіння між синами, зали-шивши Індію старшому - Хумаюну і наказавши іншим, які одержали Пенджаб, Кабул та Кандагар, підкорятися йому.

Хумаюн здійснив спробу розширити свої володіння шляхом завоювання сусідніх з імперією територій. Йому не вдалося закріпити перемогу через внутрішні суперечності. Його брати, прагнучи відокре-митися від нього, спробували захопити Делі. Головним супротивником Хумаюна виступив лідер афганських феодалів Шер-хан сур. У битвах з

Шер-ханом Хумаюн був розбитий і втік до сусіднього князівства Сінд. Там він одружився на 14-літній доньці місцевого мусульманського воєначальника, і в 1542 р. у нього народився син Акбар. Через пере-слідування братами Хумаюну довелося втікати ще далі, а Акбара взяв на виховання його брат.

З 1540 по 1545 роки в Делі правив Шер-хан, який прийняв титул Шер-шаха. Своїм першочерговим завданням він уважав приборкання феодалів. З цією метою він став суворо вимагати від землевласників- джагірів дотримання зумовленої величиною джагіру кількості верш-ників, які складали основну частину армії держави. Для контролю Шер-шах ввів обов'язкове таврування коней тавром джагірдача та періодичний огляд військ, аби припинити найм випадкових людей, що практикувалося джагардами, яких розпускали після огляду війська. Шер-шах прагнув увести фіксовану норму при збиранні долі врожаю, яка належала державі, та обмежити в інтересах скарбниці свавілля збирачів при визначенні величини селянських ділянок і тим самим розміру врожаю. Здійснюючи виплату своїм найманам воїнам виключно грошима, Шер-шах намагався перевести натуральний податок у грошовий. Він жорстко придушував спротив селян та будь-який сепаратистський рух. Після смерті Шер-шаха розпочалася жорстока боротьба між претендентами на трон. Цим скористався Хумаюн, який прийшов з Ірану з різноплеменною армією, що складалася з тюрків, персів, афганців, туркменів та узбеків. Він розбив війська претендентів і зайняв Делі у 1555 році Але Хумаюн правив недовго: через декілька місяців він помер.

На трон сходить його 13-річний син Акбар. Протягом майже пів-столітнього правління Акбара (1556-1605 роки) у Північній Індії зміцнилася влада моголів. Подорослішавши, Акбар розпочинає боротьбу з феодалами, сепаратистські настрої яких сягають свого піку. У боротьбі з сепаратизмом феодалів Акбар ужив низку заходів, що обмежувала владу великих джангірів, здійснив у 1574 році спробу ліквідувати систему джангірів, і замість роздавання землі воєначаль-никам став сплачувати їм утримання зі скарбниці, а збирання податків з усіх земель доручив державним чиновникам. Ця політика Акбара викликала спротив мусульманських феодалів-джагірдалів. Акбар став висувати індусів на важливі державні посади, династичними рамками скріпив зв'язки з сусідніми князівствами, ввів нову релігію «дин-і- ілахі» («божественну віру»), яка становила суміш вірувань та обрядів, узятих головним чином з ісламу, індуїзму, парсизму та джайнізму. Верховником нової релігії визнавався Акбар, який поєднував у своїй особі світську та релігійну владу.

Після смерті Акбара до влади приходять його син, а потім онук, але вони не змогли утримати і примножити завоювання свого поперед-ника. Недавня могутня імперія опиняється на узбіччі історії. Цьому є декілька причин:

- 1) армія ставала менш гнучкою, військова техніка не вдосконалювалася, деякі воєначальники починали діяти на свій розсуд, менше рахувалися з планами свого правителя;
- 2) позбавлені можливості розширювати свої володіння за рахунок завоювання нових земель, монгольські феодали ще більше посилили експлуатацію селянства;
- 3) феодалні бунти набули серйозного характеру та ослаблювали центральну владу.

Існує думка, згідно з якою початок падіння імперії заклали релігійні рухи сикхів та маратхів, які спершу з'явилися як секти, а вже потім від питань релігії до питань політичних, явивши собою симбіоз суспільної думки з доктринальним віруванням, спрямованим проти влади Імперії Моголів.

Таким чином, сукупність соціальних, економічних та політичних обставин вплинула на подальшу долю Імперії Моголів. У XVI столітті в імперію проникають європейські торговельні кампанії, які у другій половині XVII століття заклали початок її колоніального підкорення.

§ 2. Суспільний устрій

Каста. Індуїзм закріпив населення за численними кастами і ви-магав дотримання кастових відмінностей. Вищими кастами, як і до цього, вважалися брахмани (жерці) та кшатрії (воїни); за ними йшли купецькі (торговельно-лихварські) каста, а потім значна кількість землеробських та ремісницьких каст. Внизу кастової ієрархії знаходи-лася каста «недоторканих».

Соціальний статус і правове становище вищої варни брахманів зазнавали у цілому незначних змін. Це пояснюється тим, що індуїзм, який прийшов на зміну брахманізму, не торкнувся привілеїв брахманів.

Інші варни у період феодалізму перетворюються на каста з їхньою неоднорідністю та багаточисельністю груп. В Імперії Моголів кастова належність часто вже не відповідала фактичному майновому та соці-альному становищу людини. Траплялося так, що людина вищої каста ставала упослідженим селянином. Ісламські правителі Делійського султанату не могли радикально змінити общинний устрій і методи господарювання, які склалися в Індії протягом століть, але деякі елементи мусульманського права внесли в аграрний устрій Індії. Для утримання армії були обернені у державну власність землі багатьох вигнаних та знищених у війнах індійських феодальних родів. Держав-на власність була двох видів - халіса та ікта. Із земель халіса податок збирали чиновники фіска. Цей податок зазвичай встановлювався на-вмання, без точного обмірювання і отримувався з громадського старо-сти, податок же по дворах розподіляла сама громада. Прибутки від таких земель ішли на утримання двору та тих посадових осіб і воїнів, які отримували свою платню натурою або грошима. Власністю держа-ви також вважалися деякі ліси і луки. Основна частина державних земель роздавалася в умовне службове використання - ікту. Так іме-нувалися і невеликі ділянки, володарі яких називалися іктадарами або ваджхдарами (ті, хто мав жалування), і великі «кормління», голови яких звалися мукта. Ваджхдари збирали податки самі або через своїх збирачів з виділених їм сіл. Ділянки іктадарів могли з часом перейти до категорії приватного феодального володіння, яка називалася мілк, або інам. Що стосується мукту, то значну частину податків, що збира-лася ними, вони повинні були віддавати до скарбниці. Держава визна-чала розмір і форму (натуральну чи грошову) земельного податку. Частина зібраного податку йшла на утримання мукта та його найманих загонів. Утримання було умовним, пов'язаним з посадою і не переда-валося у спадок.

У Делійському султанаті існувала і категорія приватних земельних власників, які вільно відчувували свої володіння і брали ренту від-повідно до звичаїв, без державного втручання. Таких володарів було порівняно небагато. Це в першу чергу мечеті, охоронці «святих місць», головним чином гробниць шейхів, улеми (мусульманські богослови),

поети, деякі представники чиновницької знаті і незначна кількість купців, які придбали ці землі (зазвичай їх називали мульк) шляхом купівлі. Важливим джерелом утворення приватної земельної власності типу мульк було також розчищення джунглів. Але такого роду власність зберігалася лише тоді, коли нове поселення у джунглях засновував феодал, здатний відстояти своє володіння від посягань фіску.

Зміни, що сталися у формах феодального землеволодіння, мало торкнулися основ селянського життя. Як і раніше, зберігалася сільська община (джаміят). Староста став усе більше розглядатися як державна повноважна особа, і за це йому передбачався невеличкий вільний від оподаткування наділ. У самій общині стала сильно відчуватися майнова нерівність. Разом з тим у період Делійського султанату продовжилися зростання населення і розорення джунглів. З'явилися нові поселення, стало застосовуватися більш сумлінне оброблення землі. У Делійському султанаті зростає кількість ремісничого люду. Зустрічалися ремісничі поселення і міські посади, головним чином ткачів, а також зброярів, мідників та ін. Ремесло залишалося кастовим заняттям. Делійські султани для потреб двору часто організовували великі ремісничі майстерні, які називалися кархана. Зростає караванна торгівля між Індією та мусульманським Сходом. Оскільки основою армії в Делійському султанаті була кіннота, то постачання коней було однією з головних статей індійського імпорту. Звичною була работоргівля. Продавали захоплених у полон, пригнаних із Середньої Азії та Персії, обертали в рабство населення індуських князівств, проти яких оголошувався джихад («священна війна»). Рабів використовували головним чином як домашніх слуг. Для розвитку внутрішньої торгівлі велике значення мало захоплення Декана.

Численні побори та повинності заважали розширенню торгівлі та ремесел у Делійському султанаті. Крім закяту, прийнятого в усіх мусульманських країнах і сплачуваного крамарями і ремісниками у грошовій формі в розмірі 2,5 % від вартості товару, сплачувалися збір на користь містоначальника, мустагал (податок на зайняту будинками та ятками землю), різноманітні дорожні мита біля застав та річкових переправ.

У цей період з'являються нові міста. Згадується про розширення, збільшення та прикрашення старих. Головним чином це адміністративні центри і ставки військ, оскільки торгівля і ремесло були в основному пов'язані з обслуговуванням феодалів та армії. Міста виникали також на «святих місцях», де було скупчення паломників і влаштовувалися ярмарки. Найчисленнішим класом в імперії були селяни, котрі, як правило, проживали селянською громадою. Вони сплачували ренту державі у вигляді податку з землі. Хоча уряд і був зацікавлений у безперервному надходженні цієї ренти-податку, однак у господарську діяльність селян ні держава, ні феодали не втручалися. Долею держави була оголошена третина врожаю. Такий податок сприймався як «справедливий», але інколи селяни не могли його сплатити. Тоді податок

збирався за допомогою військ. Оброблення землі було державною повинністю, і збирачеві податків наказувалося суворо стежити за тим, аби засівалася вся придатна площа. Для впорядкування збирання податку Акбар ввів у центрі своєї держави обмір усіх орних земель.

Сільська громада у Могольській Індії була складним організмом. Як володар землі вона мала право розпоряджатися незначною територією навколо одного села, і громадська верхівка відала розподіл і збиранням податків із землі, що оброблювалася на цій площі. Але общинні ремісники та слуги мали свою постійну клієнтуру іноді у декількох селах. Так, кожне село мало своїх стражника й охоронця полів, але один коваль міг обслуговувати два села, один ювелір - п'ять сіл тощо. Член громади одного села міг додатково придбати наділ землі як неповноцінний утримувач у сусідському поселенні. Староста і пи-сар, з одного боку, були представниками громади, а з другого - перебували на державній службі. За збирання податків, за умови повної сплати належної з села суми, старості надавалася неоподаткована ділянка у розмірі 1/10 усіх тяглових земель цієї громади.

Складно позначився на селянах перехід з натурального податку на грошовий. Індійський селянин для одержання грошей був змушений тепер сам або за допомогою громадського старости частіше звертати-ся на ринок для продажу своїх продуктів, потрапляючи у більшу залежність від купця і лихваря. Хоча багато дрібних податків було скасовано, феодали продовжували їх стягувати, при цьому тільки на свою користь.

Крім сплати податків, селянство повинне було ще деколи працювати безкоштовно на державу, головним чином на спорудженні фортець, міст та ін. Ця повинність називалася бегар. Звідси можна зробити висновок про те, що, крім землі громади, існувала також державна земля, праця на якій для селян була обов'язковою.

В Імперії Великих Моголів існували дві форми державної власності на землю - халіса та джагір. Уся завойована територія надходила до фонду державних земель, який називався халіса. З цього фонду уряд роздавав джагіри, а також жалування священнослужителям та бого-словом. Халіса була суто державною власністю.

Джагір - умовне жалування. Той, хто його одержував, був зобов'язаний утримувати відповідні до величини джагіру загони військ, з яких і складався основний кістяк армії правителя. Земля, віддана у джагір, продовжувалася вважатися державною власністю.

Розмір, спосіб і форма одержання земельного податку визначалися державою; володіння джагірада зазвичай не передавалися у спадок і після смерті володаря відходили до казни. У джагірада могли відібрати одне володіння і замість нього надати йому інше, при цьому в іншій частині країни.

У Імперії Великих Моголів існувала також приватна земельна власність феодалів-заміндарів. Заміндарами при Акбарі називали підкорених князів або князьків, які визнавали сюзеренітет Імперії Моголів і погоджувалися сплачувати данину, при цьому її розмір залежав від реально-го співвідношення сил на момент підкорення. Податкове відомство моголів не втручалося у стосунки заміндара з його селянами. Заміндар по суті стягував не поземельний податок, а ренту, і сам установлював розміри й методи її збирання відповідно до звичаїв. Володіння заміндарів офіційно передавалися у спадок, хоча вимагалася жалувана грамота сюзерена щодо вступу у володарювання; однак це мало значення лише на випадок боротьби декількох претендентів на заміндарство.

§ 3. Державний устрій і право

Становлення мусульманської держави в Індії викликало значні зміни в державному апараті. Влада у Делійському султанаті фактично передавалася у спадок, але чітких правил спадкування не існувало. Султани певний час намагалися об'єднати в одній особі

владу світську і духовну. Найближчим помічником султана був візир. Величезний вплив у державі мав найб-спадкоємець. Траплялися випадки, коли скликалася рада знатних людей. У центральному апараті було створено декілька відомств. Візир організував роботу фінансового відомства. Також були організовані військово-економічне відомство, місцевої адміністрації, судово-економічне відомство. В епоху сильної Імперії Великих Моголів державу очолював падишах, або Великий Могол, влада якого була необмеженою. Вищими чиновниками були вакіль - перший радник монарха - і диван - голова фінансового відомства. Мір-бакші виконував функції головного інтенданта і казначея армії. Релігійне відомство призначало суддів - казі. Окреме відомство було створено для ведення дворцових справ.

У часи Делійського султанату було здійснено спробу встановити чітку градацію державних посад. Усі придворні були поділені на три групи: 1) військовий люд, 2) шейхи та пандити (вчені), 3) люди мистецтва. Нова реформа торкнулася і державного апарату, тепер було виокремлено чотири відомства: «відомство вогню», яке завідувало справами війни, «відомство землі», яке відповідало за податки та їхнє збирання, «відомство води» - відповідало за іригацію - і «відомство повітря», яке займалося справами творчими, літературою, мистецтвом.

Під час правління Акбара було введено систему мансабдарства, яка збереглася аж до падіння Імперії Моголів. Усіх чиновників поділили на тридцять три ранги, починаючи від мансабдарів (воєначальників) десяти і закінчуючи мансабдарами-десятитисячниками. Відповідно до чину («затом») воєначальник отримував земельне жалування - джагір, частину прибутку від якого він повинен був витратити на утримання загону солдатів, що відповідало його рангу. З часом з'ясувалося, що джагірдари витрачали на утримання воїнів суми значно менші, ніж вимагалось. Аби в подальшому не допускати подібне, було введено нову градацію - савар. Зат, як і раніше, залишався чином, а савар ви-значав, скільки солдатів мав утримувати воєначальник. Розмір джагіру став залежати від зата савара. Така система включала як військові, так і цивільні посади. Отже, можна зробити висновок про те, що всю систему державної влади було побудовано на принципах військової ієрархичності, і по суті не було різниці між державними чиновниками та особистими слугами правителя.

Основні риси права. Перелік джерел права подано в дхармашастрах, які виявилися своєрідними підручниками права, керівництвом з права, написаними брахманами з урахуванням найважливіших норм звичаєвого права і нормотворчої діяльності верховної влади. Важливим джерелом індуського права залишалися Закони Ману, а також судові прецеденти.

Встановлення в Індії мусульманського володарювання, безумовно, мало вплив на всю правову систему підкореної країни. Так, карні справи стали розглядатися мусульманськими суддями на підставі ша-ріату.

Власність, обов'язки, шлюб та родина. В Індії шлюб розглядався як священний акт, в основі якого лежить угода між сім'ями. Індуське право закріплювало патріархальну велику родину, об'єднану колективною працею та зрівнювальним розподілом продуктів між її членами. Традиційно вважалося, що протягом хоча б кількох років молоді подружжя проживатиме в господі батька чоловіка. Спільна родинна власність охоплювала спільне володіння і спільне господарювання.

Відчуження родинної власності обмежувалося, нерухома власність залишалася в родині. Право розпоряджатися родинною власністю було зосереджене в руках батька. До складу великої родини входили спадкоємці, їхні матері, дружини, діти (за винятком заміжніх дочок), удо - виці та незаміжні доньки померлих спадкоємців, незаконнонароджені сини від співжиття, яке тривало, за умови згоди інших спадкоємців, у тому разі, коли не було інших дітей.

Особливий статус мав управитель родини, який мусив відповідати певним вимогам: бути дієздатним і одержати згоду не менше половини членів родини. Як правило, ним ставав після смерті батька старший спадкоємець. Управитель вирішував питання, які стосувалися прибутків і витрат родини; вчиненні ним правочини були обов'язковими для всіх членів родини. Управитель був зобов'язаний турбуватися про збереження і примноження родинної власності.

В індуському праві існувало поняття священного обов'язку: сплати управителем та співспадкоємцями своїх боргів і боргів предків за чоловічою лінією. Ще в період раннього Середньовіччя велика родина була непохитною.

В Імперії Моголів існувала і невідчужувана «власність богів», тобто релігійних установ, а також особливий речовий інститут - бінамі, коли власник передавав своє майно в управління довірєній особі (як правило, родичу) - бінаміндару, який перебирав на себе всі права власника, але в інтересах останнього.

Злочин і покарання. Перелік різних злочинів у феодальній Індії був значний. Найтяжчими вважалися злочини державного характеру: повстання, заколот, замах на правителя та ін. Були відомі злочини проти власності (крадіжка, грабунок, пошкодження або знищення чужого майна), проти родини, проти особистості (вбивство, заповідання тілесних ушкоджень, приниження, обмова) та багато інших.

Незначні провини каралися грошовим штрафом. Практикувалося і відправлення до в'язниці. При цьому тілесні покарання не застосовувалися. Були відомі членушкоджувальні покарання: осліплення, відрізання носа, вух тощо. Застосовувалися як покарання вигнання на різні строки, відправлення до в'язниці, конфіскація майна, таврування злочинців. Панівний клас феодалів користувався різноманітними пільгами при визначенні покарання. У привілейованому стані перебували й індуські брахмани.

Покарання накладалося й кастовими органами на тих, хто порушив правила та звичаї. Їхній перелік невеликий. За незначну провину накладали штраф, різного роду релігійні покаювання та обряди очищення, практикувалося і пригощання членів касті за рахунок винного. За більш серйозні провини винний міг зазнати тимчасового виключення з касті. Остаточне вигнання з касті було найсуворішим покаранням, яке накладалося за дуже важку провину. У цьому разі людина позбавлялася права на свою родину і родинне майно, права на захист з боку касті. У деяких випадках каста передавала винного до рук державної влади. Зазвичай це відбувалося тоді, коли вчинявся злочин, за який передбачалася смертна кара.